

40 *Oulun koulu etsii rooliaan arkkitehtuurin estradilla: suursiivousta tehdään rytinällä, teknorationalismin pölypesäkkeiden mukana ollaan heittämissä pellolle arvokkaampaakin irtaimistoa. Arkkitehtuuri-ilmasto on toki tuuletuksen tarpeessa; lieneekö kuitenkin kysymys niin yksinkertaisista asetelmista kuin oululaisasenteet antavat ymmärtää? Jättääkö Oulun koulukunta arkkitehtuurin henki. Keskustelu liikkuu osittain alueilla, joita on jo pitkään pengottu. Keskeiseltä kysymykseltä näyttää suhde perinteeseen, samalla kun esiin marssitetaan pitkä rivi ulkomaisia esikuvia. Koko keskustelun lähtökohtana on pyrkimys rajata uudenlaista tekemisen tapaa, minkä vuoksi Oulun näkökulma on tarkastelun arvoinen.*

MODERNISMISSAKO TULEVAISUUS?

Reijo Niskasaari: Arkkitehtuuri elää voimakasta murrokselta. Suomalaisessa arkkitehtuurissa on funktionalismin pohjautuvalla, modernismin lippua kantavalla miesiläisellä konstruktivismilla edelleen hegemonia, tapahuneesta kehityksestä sekä rikkaasta ja korkeatasoisesta kansallisesta arkkitehtuuri- tai rakennusperinteestämme huolimatta. Modernismilla tarkoitamme lähinnä viime vuosikymmenien käytännön rakentamista, ns. kansainvälistä tyyliä johdannaisineen. Alunperinhän modernismi oli huomattavasti kattavampi taiteidenvälinen käsite.

Mauri Tommila: Vastareaktio modernismille on väistämätön. Funktionalismin syntyvaiheen arvomaailmalle oli keskeistä tieteellinen ja tekninen optimismi: uskottiin tekniikan ja koneiden kaikkivoipaan kykyyn ratkaista ihmisyyteen ongelmia. Funktionalismin ja siihen perustuvan modernismin tehtäväksi tuli kuvastaa uusia näkemyksiä arkkitehtuurissa. Aika on osoittanut senhetkiset aatteet yksipuolisiksi ja liian optimistisiksi sekä samalla vieraiksi ja koviksi.

Ilpo Väisänen: Tekniikan suomat mahdollisuudet on käytettävä määrätietoisesti mutta

kriittisesti ihmistä palvelevalla tavalla. Arkkitehtuurin on kuvastettava uusia pehmeitä tavoitteita: rakennustussa ympäristössä pitäisi näkyä nykyistä runsaammin mielenkiintoisia yksityiskohtia, jännittäviä tilaratkaisuja sekä käden työn jälki vastapainona kovalle elementtitekniikalle.

Kalle Viljanen: Tällaisiin vaatimuksiin modernismi ei pysty eikä pyrikään vastaamaan. Sen sijaan äärimmilleen pingotetut konstruktivistiset suhderyitykset jäävät ihmisille vieraiksi, luotaantyöntäviksi ja joskus jopa pelottaviksi abstraktioiksi.

RN: Arkkitehtuurin pohtii ongelmiaan akateemisella tasolla. Arkkitehtuuri on myytti, joka on toteutettuna hyvin teknokraattista ja konkreettista, mutta joka perustuu hyvin teoreettisiin rakenne- ja ajatusmalleihin. Tänä päivänä näyttää arkkitehteilla olevan vaikeuksia perustella tiukan modernistisia töitä vaikkapa kunnanvaltuustoille. Vernakulaaria arkkitehtuuria kavahdetaan. Perinnejä pastissiarkkitehtuuri sekoitetaan keskenään.

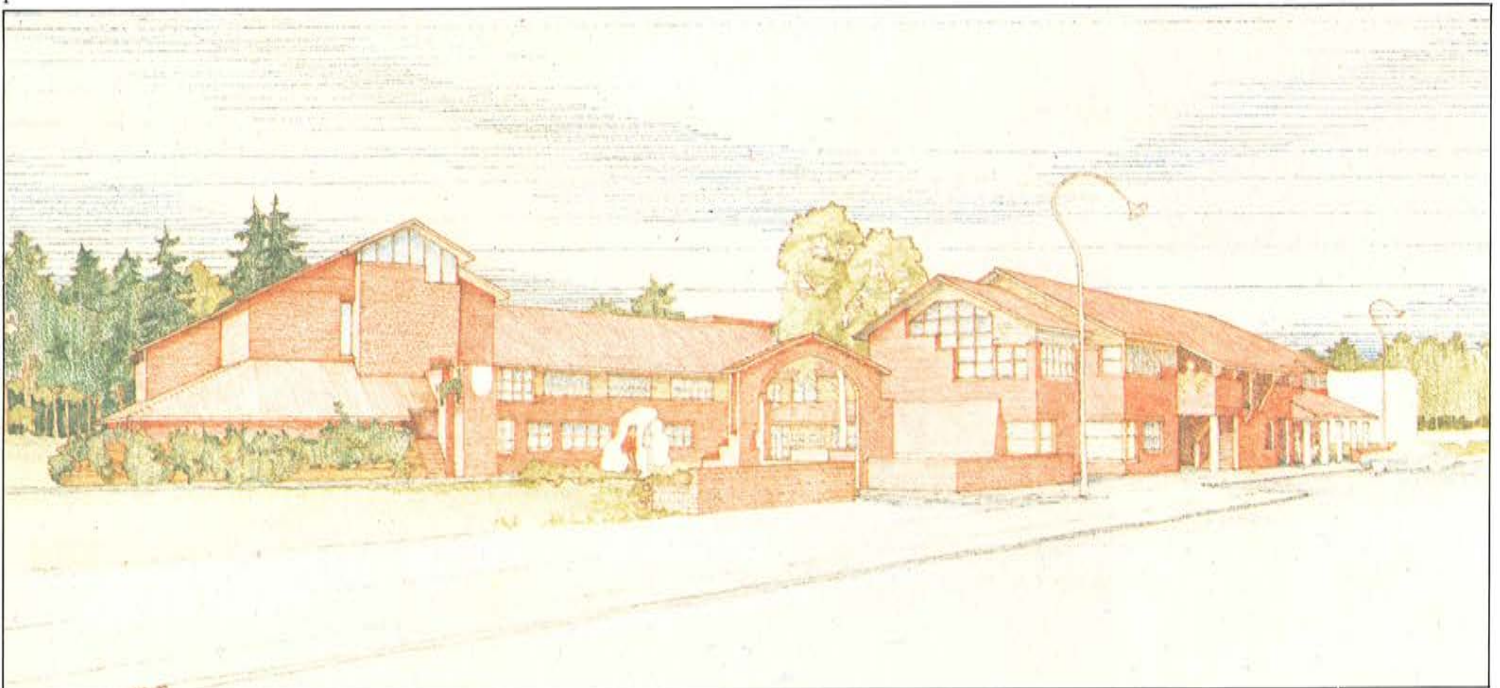
Jorma Öhman: Suomalaisen arkkitehtuurin nykytilanteelle on luonteenomaista ahdasmielinen ajan hengen korostaminen. Ajan henki on määritelty abstraktein käsittein, ja sitä on markkinoitu akateemisissa sanakääntein. Arkkitehtuurikeskustelu liikkuu

”syväraakenteellisella” tasolla, ja luonteenomaista on, että ammattikunnan ulkopuolella olevat ihmiset, tavallisiksi kansaksi luokitellut, eivät voi osallistua keskusteluun.

KV: Arkkitehtuurissa ei voida rajoittaa tekemään ajan henkeä, vaan arkkitehdin tulisi olla niin avarakatseinen, että hän pystyy luomaan, ei ajan henkeä, vaan paikan henkeä. Ja kunkin paikan henki olisi kyettävä löytämään tai, ellei tätä henkeä ole, luomaan se. Kysymyksen on vain siitä, mitä henkeä paikan halutaan ilmentävän. Teknologian henki ei ole sama kuin paimentolaiskulttuurin henki, vaikka eletään samaa aikaa.

RN: Arkkitehtuurikritiikki pitäytyy ”analyysiin” modernismin ja teknologian kannalta. Kritiikistä on tullut modernismin puolustelua ja selittelyä. Kuumin kiista on syntynyt modernin arkkitehtuurin ja ns. postmodernismin välille.

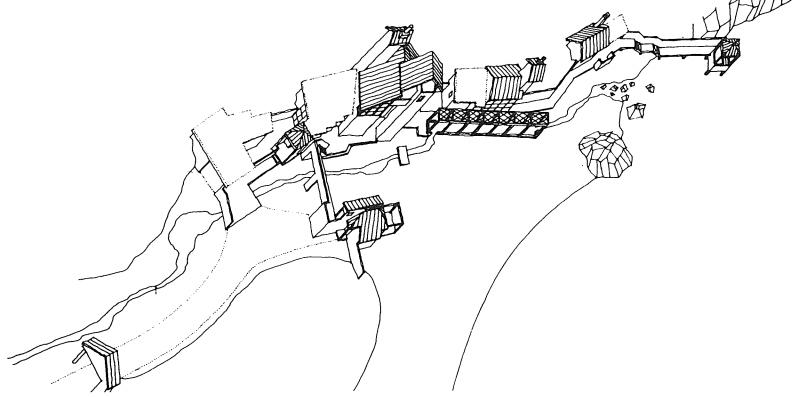
MT: Itse asiassa modernistit pitivät meillä ohjia niin tiukasti käsissään, että kunnollista keskustelua kansainvälisistä tai kansallisista uusista virtauksista ei pääse syntymään. Amerikassa jo 1960-luvulla alkanut ja laajalle levinnyt ns. postmodernismi on meillä niin tehokkaasti eliminoitu, että huolimatta lukuisista arkkitehtuurikilpailuistamme ei ole nähty

1
Kari Niskasaari, Reijo Niskasaari, Kalle Viljanen, Ilpo Väisänen, Jorma Öhman:
Oulunsalon kunnantalo 1980—82.

2
Asko Jääskeläinen: Villa Ikla III, projekti
1980.

3
Heikki Taskinen: Madekosken ala-aste,
peruskorjaus ja laajennus 1980.

ensimmäistäkään kunnan postmodernistista kilpailuehdotusta. Samoin yritykset soveltaa kansallista traditiotamme on tuomittu uusvanhoillisuutena.

IV:
Suvaitsemattomuuden takia Suomessa ollaan jäämässä jälkeen arkkitehtuurikehityksessä. Maailmalla on kehityksen kärki jo aikaa sitten sivuuttanut em. vastakkainasettelun. Meillä kinataan harjakatto-tasakattotasolla eikä haluta ymmärtää, että modernismikin on vain yksi vaihe kohti korkeampia arkkitehtuurikäsitteitä. Muut ovat kulkeneet jo pitkän matkaa eteenpäin tätä tietä.

MT:
Tästä ahdasmielisyydestä johtuu se, että käytännössä emme koe nykyisin modernismia arkkitehtoniseksi tyyli-suunnaksi, vaan pidämme sitä yksinkertaisesti suvaitsemattomana asenteena. Tämä on hyvin keskeistä ajattelussamme.

RN:
Kun on käynyt selväksi, että modernismi on kulkenut tiensä loppuun, joudumme kysymään, mitä modernisti ryhtyy tekemään modernismin jälkeen. Jos yhtäkkiä itsesensuuri sallitsikin tehdä erkkereitä, maatala-arkkitehtuuria, vapaita muotoja, vapaata aukotusta, tunnelmaa, kävisikö niin, että kunnan modernistilta ei irtoaisikaan? Monta kertaa peruskorjausten tai vanhaan ympäristöön tehtyjen täydennysten yhteydes-

sä tuntuu siltä, että modernistin ratkaisut ovat "rautakauppatarvaa". Ruutuarkkitehti tekee ajankuvansa perinneympäristöön käyttämällä selkeitä massoja vieraisten rakennusten kattokaltevuuksilla, mutta jakaa julkisivut "elementtiruutuihin" välttämättä tiukasti ruutuikkunaa. Modernisti puhuu hienostuneista detaljeista, vaikka itse asiassa detaljeja ei ole lainkaan. Moderni talo on luonnoksensa näköinen.

IV:
Heikki Siren on esittänyt toivomuksen, että uusi arkkitehtuuri, postmodernismi, talttuisi voimakkaan pohjoismaisen tradition edessä ja säästäisi Suomen pahimmilta mauttomuuksilta. Kuka tai mikä säästäisi Suomen tänä päivänä sisäistyneen modernismin tuottamilta mauttomuuksilta? On näiviä vedota traditioon, kun puolustettava traditio, modernismi, on iältään vain muutamia vuosikymmeniä ja Pohjolassa on sentään asuttu vuosituhansia.

JÖ:
Postmodernia arkkitehtuuria on syytetty liian virikkeiseksi ja käytetty termiä "ympäristöaktiivinen". Taustalla tällaisessa ajattelussa on se harha, että tietty neutraalisuus, puristinen ilmeettömyys, on tae arkkitehtuurin sopivuudesta. Tällä huipuunsa viedyllä neutraalisuudella perusteltiin aikoinaan Kuopion kalakukkorin pilannutta liiketalamammuttia. Modernistit kuvittelevat, että tekemällä rakennukset ei-aktiivisiksi ympäristöään kohtaan

tehtäisiin oikeutta olemassa olevalle rakenteelle ja ympäristölle. He eivät huomaa, että mykäksi tehty rakennus ei vaikenakaan, vaan viestii kylmyyttä, anonymiä välinpitämättömyyttä ja ajattelun ja tunteen kivuliasta ahtautta.

MT:
Tietoista vieraantumista yleisöstä ja käyttäjistä osoittaa arkkitehtuurikeskustelussa ja -kirjoituksissa hyvin usein esiintyvä älyllinen epärehellisyys: itsetarkoituksellisen vaikeaselkoisella akateemisella kielenkäytöllä pyritään selittämään asioita tai epäonnistuneita ja sisällöttömiä töitä. Kuitenkaan todellisissa arkkitehtuurissa ei ole juuri mitään, mitä terve maalaisjärki ei voisi punnita.

KV:
Samanlaista älyllistä epärehellisyyttä on siinä, että suomalaiset arkkitehdit konstruktivistisista harrastuksistaan huolimatta mieluiten asuvat Eiran kaltaisessa ympäristössä. Miksi muille ihmisille yritetään syöttää abstraktia konstruktivismia välttämättä visusti "menneisyyden fragmenttien sisällöttöntä käyttöä", kun samanaikaisesti itse nautitaan omissa jokapäiväisessä ympäristössä ornameenteista ja historiallisista muodoista kaikessa rikollisuudessaan. Miten uusi uljas assosiativinen arkkitehtuuri eroaa amerikkalaisesta postmodernistisesta pylväspelleilystä? Vertaa esim. Pallasmaan kilpailuehdotusta Fär-saarille ja Stanley Tigermanin Villa Proeh'ia keskenään.

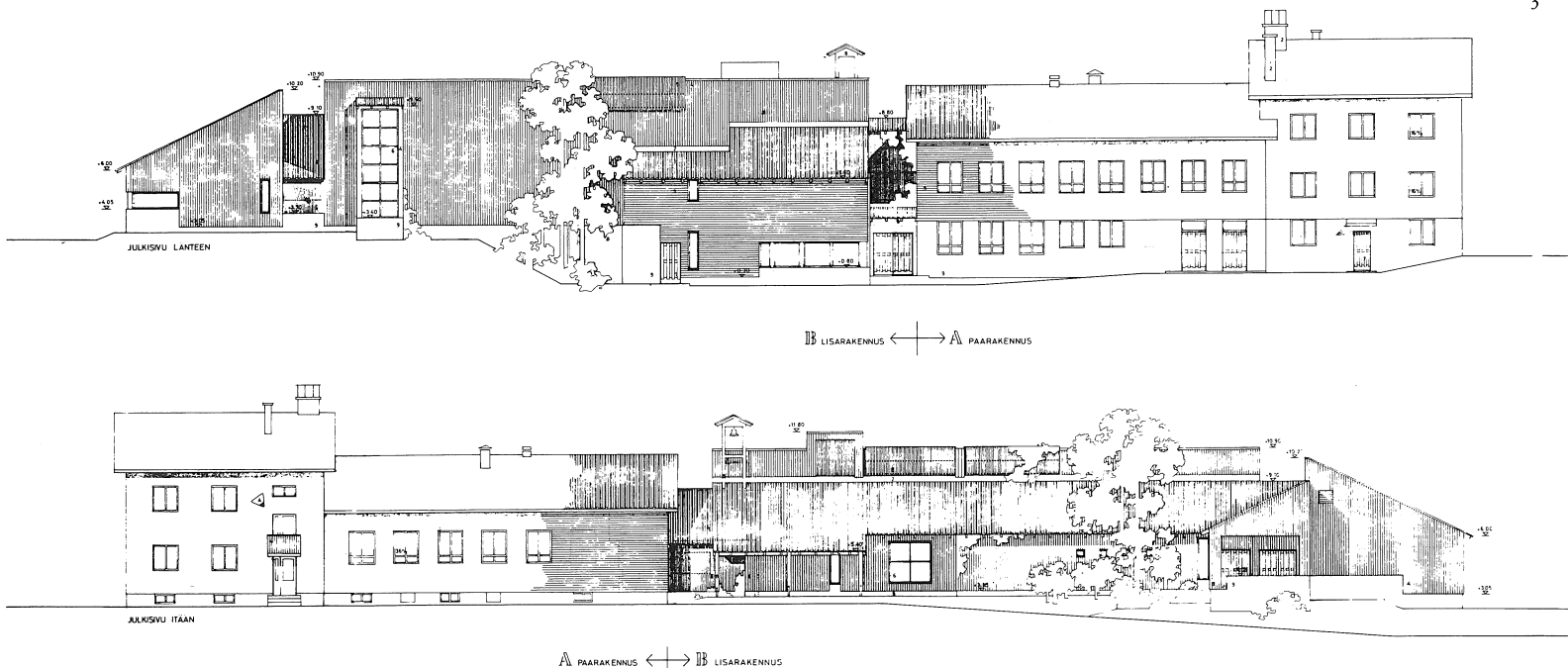
KOULUTUKSEN SEISOVA VESI 41

MT:
Arkkitehtikoulutuksen sisältö ja päämäärät muokkaavat voimakkaasti kunkin ajan arkkitehtuurinäkemäisiä. Tämän takia on hyvin kohdalokasta, jos opetuksessa keskitytään pelkästään toiminnallisuuteen ja normien omaksumiseen ja jos jokin tietty muotokieli kriittikittömästi julistetaan nykyarkkitehtuuriksi. Näin toimien jo opiskelijat puetaan pakkopaitaan ja tukahdutetaan luovuuden ehtymättömän luonnonvaran hyväksikäyttö. Tämänhetkessä seisahdaneessa tilanteessa on välttämättöntä, että kouluihin luodaan arkkitehtonisille kokeiluille myönteinen ilmapiiri.

RN:
Juuri tällainen kokeileva, kannustava ja suvaitsevainen ilmapiiri vallitsi Oulussa Pietilän opetuskaudella. Toivottavasti pelko sen uudelleen kiristymisestä osoittautuu turhaksi.

IV:
Käytännössä mm. ohjelmatöissä on annettava suurempi paino työn sisällölle kuin laajuudelle. Rutiinihan ei sinänsä luo pohjaa luovuudelle.

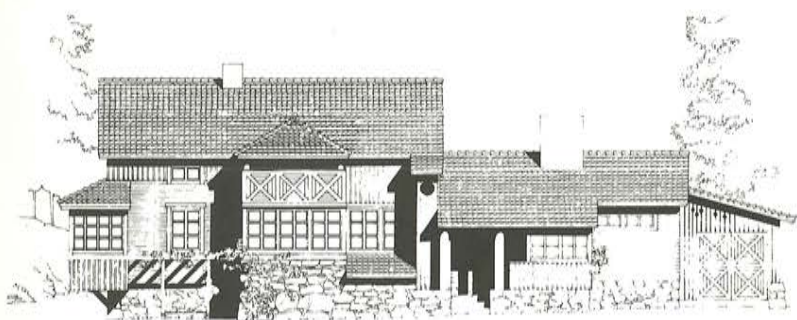
KV:
Oman ongelmansa muodostaa parin viime vuosikymmenen aikana rationalistisessa ilmapiirissä koulutettujen arkkitehtien asenteiden ja ajattelutavan muuttaminen myönteisemmäksi. Siihen tarvitaan pikaista jatkokoulutusta.

4

4, 5
Osmo Jaatinen: Talo Salonkallio, Ylivieska. Peruskorjaus 1981. Vanha julkisivu (4), uusi julkisivu (5).

5

**ARKKITEHTUURI-
 KILPAILUT —
 MODERNISMIN LINNAKE**

MT:
 Arkkitehtuurikilpailuja ja erityisesti niihin liittyvää tuomaritoimintaa voidaan pitää erinomaisena suomalaisen arkkitehtuuri-ilmaston mittarina. On luonnollista, että kilpailutuomarin tehtävänä on näkemyksensä mukaan valita kulloinkin palkittavat työt. Viime aikoina on valittavasti usein ja selvästi ylitetty raja, jonka jälkeen tuomarityöskentelyssä on ollut nähtävissä päällimmäisenä modernismiin kohdistuvan uhkan torjuminen. Kilpailuinsti-tuutio on ammattikunnalle korvaamattoman arvokas; kilpailutoiminta

pitää säilyttää väylänä, jota kautta uudet arkkitehtuuria rikastuttavat suunnat voivat nousta esille.

JÖ:
 Uudet muodot, uudet ajattelutavat ja toisenlaiset maailmankuvat suljetaan ulkopuolelle. Samalla pyyhkäistään pois mahdolliset kilpailijat.

KV:
 Oman ajattelutavan korostaminen kilpailuarvosteluissa johtaa palkintojen jakautumiseen lähelle tuomarien omaa pöytää. Viimeaikaisissa kilpailuissa näyttää ns. laatikkoarkkitehtuuri olleen arvostelun tärkein kriteeri ainakin Kuntien toimitalon, Savonlinnan kaupungintalon sekä Tapiolan ja Iisalmen kulttuurikes-

kuksen kilpailun kohdalla. Ideoiltaan poikkeavat työt on sijoitettu automaattisesti alempiin luokkiin.

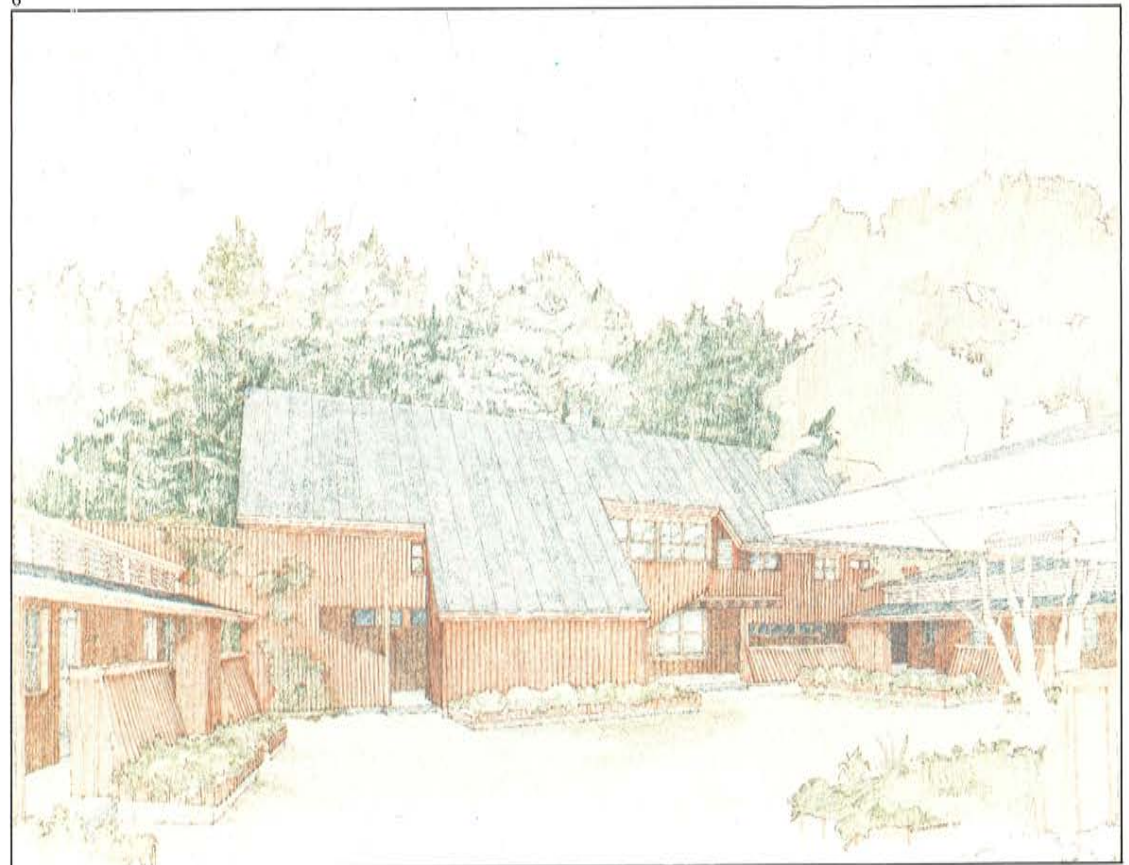
IV:
 Asuntosuunnittelukilpailuissa tilaajasadonnaisuus aiheuttaa sen, ettei irtonaisempaa ajattelutapaa liiemmin kannata viljellä. Töitä arvostellaan valmiina luonnoksina, eikä ehdotuksen kehityskelpoisuudelle anneta paljonkaan mahdollisuuksia. Ulkomaisissa kilpailuissa ehdotukset liikkuvat selvästi suomalaisia lennokkaammalla tasolla.

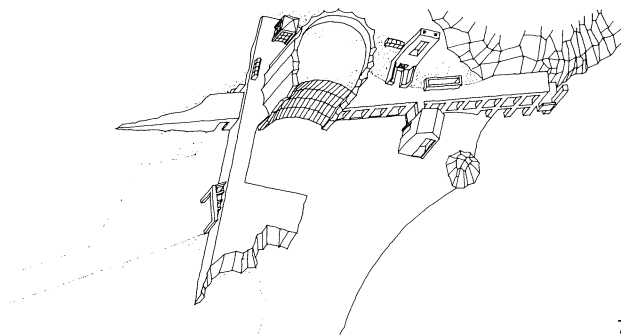
RN:
 Oman lukunsa muodostavat kutsukilpailut. Näyttää siltä, että kutsukilpailuihin pyritään valitsemaan

ns. tasavertaiset kilpailijat, jotta ei osoittautuisi olevan kovin suuria taso- ja näkemyseroja eri kilpailijoiden välillä. Lisäksi kilpailijat valitessaan yksimielisesti SAFAn suojeleman tuomarin varmistavat sen, että tuomari kiitollisuudenvelassaan sanoo ainakin pari kaunista sanaa jokaisesta työstä. On myös perin kollegiaalista antaa ainoastaan 1. palkinto ja jättää panematta muut työt paremmuusjärjestykseen. Arvostelu on joskus ollut todella epäoikeudenmukaista: esim. Kannuksen keskustaan suunniteltavan asuntoalueen kilpailussa voitto annettiin ylivoimaisesti heikoimmalle työlle, koska se oli toteuttajaystävällisin.

6
Lauri Louekari, Kalle Viljanen: Paavolan vanhustentalot, Ruukki 1978—81.

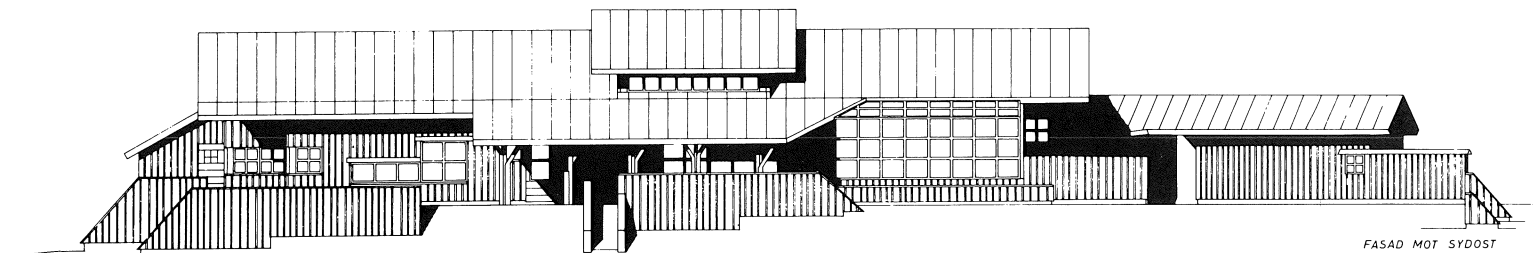
7
Asko Jääskeläinen: Villa Ikla II, projekti 1978.

7

43

FASAD MOT SYDOST

8

OULULAIUUUS ARKKITEHTUURIN ILMANSUUNTANA

IV:

On itsestään selvää, että kaikki Oulusta valmistuneet tai siellä opiskelevat eivät ajattele aivan yhtenäisellä tavalla. Sama koskee tietysti myös helsinkiläisiä. Hieman pelkistäen voidaan kuitenkin nähdä selviä eroja arkkitehtuuriin asennoitumisessa helsinkiläisten ja oululaisten välillä. Tässä mielessä on ehkä oikeutettua sanoa, että arkkitehtuurissa on tällä hetkellä ilmansuuntia Suomessakin. Käytännön rakentamisen tulokset on valitettavasti tässä yhteydessä siivutettava kokonaan, ainakin Oulun osalta.

MT:

Oleellista ns. oululaisuudessa on asenne, jolla arkkitehtuuriin suhtaudutaan: arkkitehtoniseen muotoon kohdistuvaa ahdasmielisyyttä pyritään välttämään. Läheiseksi kokemistamme esikuvista on ensinnä mainittava Pietilä, Wright ja Aalto sekä suomalainen perinnerakentaminen.

RN:

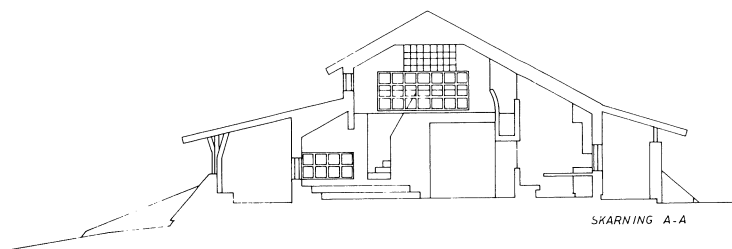
Joissakin tähänastisissa töissämme tuntuu ehkä Charles Mooren vaikutus korostuneelta. Se johtuu siitä, että Mooren varhaisempi arkkitehtuuri (mm. Sea Ranch) pohjautuu muotokieleltään pohjoismaiseen perinnerakentamiseen.

KV:

Edellä mainittujen lisäksi olemme innokkaasti tutkineet norjalaisten (mm. Sverre Fehn, Jan & Jon) ja tanskalaisten arkkitehtien töitä, suomalaisia luonnollisesti unohtamatta. Amerikkalaisista ovat Mooren ohella kiinnostaneet lähinnä Graves, Hejduk ja Gwathmey New York Five -ryhmästä sekä Alexandrin, Brolinin ja Venturin kirjalliset työt. Eurooppalaisista on mainittava lisäksi mm. Keller, De Klerk, Böhm ja Gaudi.

JÖ:

Tällä hetkellä on olemassa koko ajan voimistuva käyttäjien ja yleisön taholta arkkitehtuuriin kohdistama sosiaalinen tilaus. Tämän johdosta vallitsee hyvin positiivinen ilmapiiri uuden etsimiselle arkkitehtuurissa. Ns. suuri yleisö tarjoaa arkkitehteille keinoja luoda parempaa ympäristöä. Arkkitehdit vain eivät halua tunnustaa, että muillakin voi olla sanottavaa. Ihmiset tarjoavat arkkitehtuurille kattoa, räystäitä, listoja, detaljeja, erkkereitä ja ulokkeita, pilareita, pylväitä, arkadeja jne. Tulokset jäävät paljon riippumaan arkkitehtien resursseista vastata tähän tilaukseen.

SKARNING A-A

9

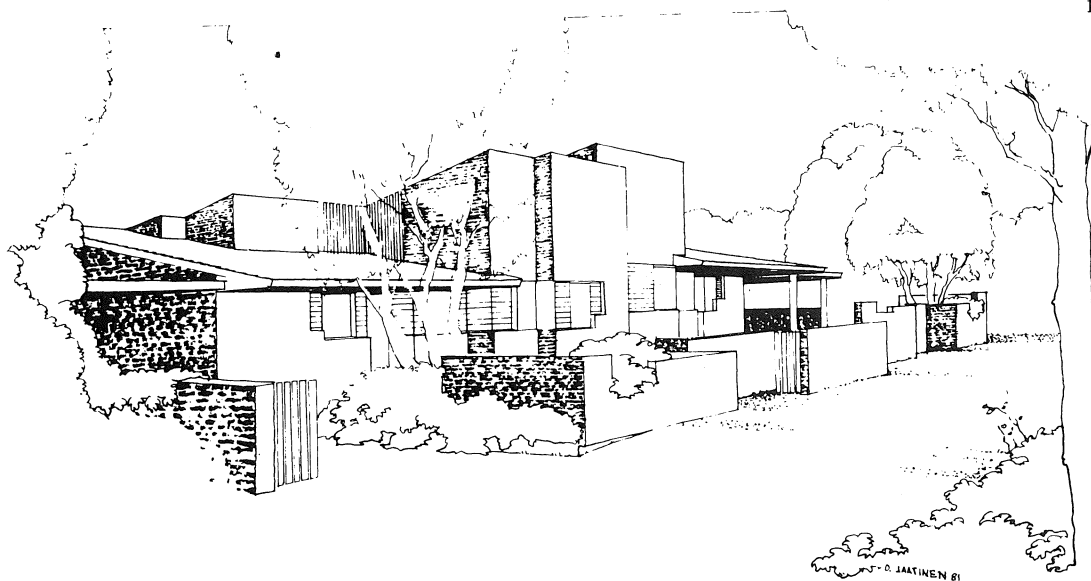
8, 9

Kalle Viljanen: Päiväkoti, Maxmo 1980.

10

Mauri Tommila: Paritalo, Espoo 1979.

10

O. JAATINEN 81